

[„DE CÂTE ORI «ROMÂNUL» ERA ÎN OPOZIȚIE...”] – de Mihai Eminescu [14 august 1882]

De câte ori „Românu” era în opoziție se ocupa cu oarecare stăruință de starea conașionalilor noștri din Ardeal și Țara Ungurească. De când însă roșii veniră la putere „Românul” părea a se feri de-a mai rosti chiar numele Transilvaniei.

Această dezinteresare deplină forma un contrast cu restul presei române.

Nu e vorba de România irredenta, care nu există decât în imaginația maghiarilor, nu de „Daco – românia „, o invențiune austro – rusească, făcută pentru a fi opusă de-o putere celeilalte, ci de-un adevăr, de-o realitate etnologică.

Deși munții despart poporul românesc în bucăți, deși acești munți, care le-a păstrat naționalitatea în evul mediu, constituie azi o piedică statornică pentru unirea politică a lor, totuși, din suta a șaptesprezecea începând, au prins a se naște un contact intelectual între diferitele provincii în care acest popor locuiește. Faptul cel mai curios și mai important din toate este unitatea de limbă, de datine juridice, religioase și de viață familiară. Miron Costin este cel dentăi care-n suta a șaptesprezecea constată această unitate vrednică a inspira mirare.

El descrie curăția și frumusețea limbei vorbite în Maramureș și viața neatârnată a românilor de acolo, ne dă legenda fondării Moldovei și a Țării Românești, constată iden [ti]tatea de origine și limbă a poporului. În același timp cărțile bisericești, tipărite în Ardeal, în Moldova, în Țara Românească, opresc procesul de diversificare și de dialectizare a graiului viu; acesta primește prin cărți o normă unitară în rostire și în scriere, căci, printr-un instinct fericit, traducătorii și scriitorii originali aleg ca model dialectul cel mai arhaic al românilor, cel vorbit în Țara Românească și-n o parte a Ardealului, căci la cel mai vechi din toate se puteau reduce, ca la un prototip, dialectele ce încercau a se forma pe atunci. Poate să fi fost un instinct de adevăr, poate c-a fost însă chiar cunoștința

limbei latine care i-a îndemnat la aceasta.

Alături cu limba exista ca element de unitate literatura populară, a cărei răspândire uniformă nu e de tăgăduit. Aceleași balade ce s-au cules în munții Moldovei sau ai Ardealului s-au aflat, în variante, în Dobrogea, încât se constată că piesele nemerite de literatură populară aveau tendența de-a se răspândi la toți românii.

Pe lângă acestea aflăm în decursul evului mediu unitatea datinei juridice. În Ungaria, în Banat, în Ardeal, la noi, în Polonia chiar, oriunde românii ar fi fost așezați din vechi sau veniți din nou, ei cer cu stăruință să se judece după dreptul românesc, jus olachale, care va fi corespuns pretutindenea cu ceea ce la noi se numea „obiceiul pământului”. Dar o trăsură de unitate și mai caracteristică întâlnim la poporul întreg. În evul mediu românii erau în Peninsula Balcanică și în Ardeal castrenses, ziditori și apărători de cetăți, sub orice Coroană ar fi trăit. Ei bine, aflăm la domnii din epoca noastră eroică o adevărată manie de-a zidi mănăstiri întărite; numai Ștefan cel Mare a ridicat vro patruzeci. Toate aceste asemănări, anterioare chiar formațiunii statelor române, am numit-o într-un cuvânt – unitatea preexistentă a rasei.

Precum Italia evului mediu, cu toată bucătățirea ei politică, își păstrase unitatea intelectuală, precum și-a păstrat-o Germania după războiul de treizeci de ani, tot astfel ar fi fost bine ca românii să fie pretutindenea atât de conservatori ca să păstreze în viața lor publică și-n cea privată elementele de unitate dintre ei.

Din nenorocire nu s-a întâmplat astfel.

Orice zgârie – hârtie care n-avea idei nouă a crezut că poate înlocui această lipsă prin vorbe nouă, de-aci în România mania generală a neologismelor.

Deși rostirea normală a limbei românești e indicată fără

abatere prin scrierile din veacurile trecute, totuși românii moderni n-au găsit încă mijlocul de a o scrie în mod unitar. Câte capete, atâtea ortografii. Literatura populară stagnează, căci afară de doi-trei scriitori nimeni din noi nu mai e 'n stare a reproduce graiul viu al poporului. Limba săracă a gazetelor a scos din uz miile de locuțiuni frumoase și caracteristice cari formau avuția lexicală a limbei. Cât despre legi, e aproape de prisos să vorbim. Nimeni nu știe în ce consistă obiceiul pământului. Peste noapte și prin surprindere s-au introdus codici, traduși rău din franțuzește, o organizare comunală tradusă, regulamente traduse; toate formele esteriore ale unei civilizații străine s-au introdus la noi: scumpe, sterpe, ultraliberale, neavând alt rezultat decât favorizarea străinilor în toate afacerile lor din România. Astfel statul român nu este un produs al geniului rasei române, ei un text franțuzesc aplicat asupra unui popor ce nu-l înțelege și nu-l va înțelege niciodată. Unitatea ideală ce exista între români se nimicește zi cu zi; în loc de-a sămăna în toate cele, începem a ne deosebi. Nu mai vorbim de nepăsarea noastră națională, care-a făcut cu puțință ca o promiscuitate etnică din cele mai curioase să formeze clasele culte și consumatoare din România. Destul numai că limba e gonită de păsăreasca gazetelor, muzica de-o admirabilă adâncime e gonită de cântece nemțești și franțuzești sau trasă pe calapodul celei străine, încât își pierde caracterul și naivitatea; literatura – o reproducere rea a celor străine; legile – o traducere; organizația – o maimuțare.

Iată ceea ce înțelegem noi sub tradiție: păstrarea elementelor caracteristice și naționale ale unui popor. Pentru noi nu e îndoială că, dacă s-ar fi putut păstra prerogativele politice ale familiilor noastre vechi, țara aceasta ar fi fost cu mult mai românească decum e azi – și că d-nii C. A. Rosetti și Giani, oameni cari, fără vina lor, nu tăgăduim, sunt noi în România, nici au înțeles vreodată importanța tradiției, nici au crezut în necesitatea păstrării ei.

Am spus că, pe când „Românul” era în opoziție, se ocupa mai des de stările de lucruri de peste munți. O făcea în modul său superficial, nu pentru că l-ar fi interesat soarta românilor de acolo, ci pentru a câștiga popularitate. E de ex. un fapt constant pentru foile din România că, în descrierile ce le plagiază cine știe din ce foi străine asupra provinciilor române din Austria, numele de localități citate nu sunt cele românești, ci cele ungurești sau nemțești. Chiar „Monitorul” scrie Cronstadt și Hermannstadt, când e vorba de Brașov ori de Sibiiu. De când însă roșii au venit la putere, relațiile lor gingașe cu Austro-Ungaria [î]i făcea să nu mai zică o vorbă măcar de câte se petrec dincolo.

Și-n adevăr curioase lucruri se petrec. Pe când presa germană și maghiară [î]i dă zilnic zor cu identitatea de interese între România și Austro-Ungaria, o jumătate a poporului nostru e supus unui tratament cu totul excepțional. Naționalități egale la număr cu românii au de mult o poziție politică. Cehii discută în Dieta Boemiei, au școli și o universitate plătită de stat; în Galiția limba polonă e oficială, atât la autorități cât și în învățământ. Croații au Dieta proprie și guvern propriu; românilor, nu numai că n-au o reprezentare politică ori un teren de viață publică, dar li se tăgăduiește până și dreptul de – a – și face școli cu banii lor proprii.

Ziarele române de peste munți începuseră a se mira cum „Românul” tace în privirea aceasta. Noi nu ne-am mirat de aceasta. Oamenii politici ai roșilor nu au nici o pricepere pentru cestiuni naționale, n-au avut-o înlăuntru, n-o au în afară: Fraza au repetat-o pururea: vorba naționalitate au fost înscris-o pe drapelul lor; esența însă n-au înțeles-o nicicând. De vorbă s-au servit gonind popularitate, dar în faptă s-au dovedit a fi intelectual străini, a nu pricepe nimic din tot ce constituie viața proprie a unei naționalități. Desprețuind biserica noastră națională și înjosind-o, atei și francmasoni cum sunt toți, ei ne-au lipsit de arma cea mai puternică în lupta națională; disprețuind

limba prin împestrițări și prin frazeologie străină, au lovit un al doilea element de unitate; desprețuind datinele drepte și vechi și introducând la noi moravurile statelor în decadență, ei au modificat toată viața noastră publică și privată în așa grad încât românul ajunge a se simți străin în țara sa proprie.

Ne temem deci că interesul pe care din nou și pe neașteptate îl arată „Românul” pentru stările de lucruri de dincolo de munți va avea un caracter cu totul platonice, de vreme ce toată viața politică a roșiilor ne dovedește incapacitatea lor înnăscută de-a înțelege ideea naționalității și lipsa de pietate pentru toate elementele câte-o constituie.

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA

1882-1883, 1888-1889

„TIMPUL”, „ROMÂNIA LIBERĂ”, „FÂNTÂNA BLANDUZIEI”

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC

Editura Academiei RSR, 1985-1989

Vol XIII

Mihai-Eminescu.Ro